СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 240. Джерзи Сіті, Н. Дж., пятниця, 15. жовтня, 1926. VOL. XXXIV. No. 240. Jersey City, N. J., Friday, October 15. 1926. THREE CENTS

ФЕДЕРАЦІЯ ПРАЦІ ПОСТАНОВЛЯЄ РІШУЧУ БОРОТЬБУ ПРОТИ КОМПАНІЙНИХ ЮНІЙ

ДІТРОЙТ, Мишиґен, 13. жовтня. — Нинішні наради делегатів конвенції Американської Федерації Праці обертались довкола компанійних юній, плянів фабричної репрезентації й так званої отвертої шапи.

В справі компанійних юній резолюційний комітет предложив уперед резолюцію, якою дається виконавчому комітетови право вжити фондів на простудіовання справ отвертої шапи й компанійної юнії. Над сею резолюцією, однак, вивязалася така рішаюча дискусія, що резолюційний комітет опісля предложив другу резолюцію, на основі котрої виконавчий комітет дістає надзвичайні права зарядити надзвичайний розмет від членів юній, звязаних з Федерацією Праці, на те, щоби повести безоглядну боротьбу проти компанійних юній.

Відтак конвенція постановила повести рішучу боротьбу проти плянів фабричної репрезентації та вести далі боротьбу проти „отвертої шапи".

Довшу дискусію викликала справа судової заборони („інджанкшен"). Двох юнійних провідників заявило, що юнії мусять повести серед робітників агітацію, щоби виступати проти судових заборон, як „червоно-крові люди", себто їх таки ігнорувати. Конвенція ухвалила резолюцію, яка припоручує виконавчому комітетови постаратися, щоби в законодатних установах ухвалено закони проти видавання судових заборон у боротьбі межи робітниками а підприємцями.

Конвенція заявилася теж рішучо проти примусової військової муштри в школах.

Конвенція ще раз заявила, що, відкладаючи свою ухвалу в користь президіяльної кандидатури Смита до слідуючої конвенції, конвенція не хотіла сим сказати нічого проти сеї кандидатури.

СМЕРТЬ БУВШОГО КОНЗУЛЯ.

НЮ ЙОРК, 13. жовтня. — З 17. поверха Єйлського клюбу на Вендербилт Евеню випав нині з вікна Гайозун Гоганес Топакіян, бувший перський генеральний конзуль в Ню Йорку.

Поліємени, які робили слідство над сею дивною подією, прийшли до переконання, що він випав зовсім не хотячи, вихилившися нагло з вікна, щоби зловити випадаючу теку.

ЗАПОВІДАЮТЬ ДОВШЕ ЖИТТЯ.

БОФАЛО, Ню Йорк, 13. жовтня. — Ервинг Фишер, професор Єйлського університету, заявив тут на конвенції Американського Товариства Публичного Здоровля, що він готов вїти об заклад і дати 10 долярів на кождий доляр, що до кінця сього століття пересічне життя буде виносити 80 літ.

ЗЕМЛЕТРУС У ПІВНІЧНІЙ ЧАСТИ ТИХОГО ОКЕАНУ.

ВІКТОРІЯ, Бритійська Колумбія, Канада, 13. жовтня. — Три незвичайно сильні потрясення землі відчули сейсмографічні стації нині коло 11. години рано. Потрясення відносилися до північної части Тихого Океану, та далися відчути, здається, в північній Япанї й Камчатці. Потрясення були ще сильнійші як підчас відомого япанського землетрусу дня 1-го вересня 1923. року.

ЗУДАРЕННЯ ЛІТАКІВ.

ПОРТ-ДЖЕФЕРСОН, Лонг Айленд, 13. жовтня. — Два літаки, повертаючі з Бостону на летунче військове поле, зударилися в воздусі та впали в морський залив. Погибли при тому два військові летуни. Причиною нещастя був дощ і мрака.

ПІМСТИВСЯ ЗА НЕПОПЛАТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЇ.

БУНВИЛ, Мезуре, 13. жовтня. — Сюди приїхав з Каліфорнії 50-літний С. Коквил, котрий вложив був богато свого гроша в недавно збанкротовану фірму Никсон Фарм Морґедж Ко., та вистрілом з револьвера вбив 34-літного Е. Тернера, зятя й партнера Чарлза Никсона, председателя сеї компанії.

АРЕШТ АПЕСКОПА.

МЕКСИКО, 13. жовтня. — Федеральний мексиканський уряд заарештував Петра Веру, римсько-католицького архиєпископа міста Пуеблї, його 10 священиків та яких 25 католиків. Їм закидують заговір проти уряду президента Каеса.

Заряджене католицьким епископами доручення нової петиції мексиканському конгресови не повелося. На врочисте доручення заявилося всего 60 осіб.

СУД ПРО „ЩАДЖЕННЄ ДЕННОГО СВІТЛА".

ВАШИНГТОН, 13. жовтня. — Найвисший суд Злучених Держав розбирав нині питання, чи стейти мають право видавати закони про наставлювання годинників на одну годину скорше через літний час. Проти такого закона, виданого стейтом Месечузетс, запротестував один горожанин на тій основі, що стейт не мав права сього робити, бо сю справу вирішив федеральний уряд. Суд станув на становищи, що федеральний уряд має право реґулювати час лишень на тих установах, що підлягають його юрисдикції, як примір на межистейтових зелізницях. Поза сим обрубом рішає стейтовий закон. На тій основі відповідний закон стейту Месечузетс признано згідним з американською конституцією.

ЗА ФАЛЬШУВАННЯ ДОЛЯРІВ В ПОЛЬЩІ НЕ КАРАЮТЬ!

Дня 9. вересня ц. р. скінчилася перед львівським карним судом розправа проти інжиніра Пайкарта.

Зимою зловлено на чорній біржі спекулянтів, що торгували фальшивими 100-доляровими банкнотами. Від нитки до клубка і знайшли тайну фабрику долярів і її фабриканта — інжиніра і доцента політехніки Пайкарта. Фабрику урядив він собі у власній віллі в Брухович. Пайкарта арештували, а в помешканні знайдено цілу фабрику, як рівнож ще не пущені в обіг доляри.

Счинивши великий галас. Пайкарт був великий чоловік, мав багато знайомих панів і між иншим є близьким кревняком теперішнього польського президента міністрів Бартля. Більш пів року перебував Пайкарт в тюрмі. Одну розправу відрочили, бо робили з него вар'ята. Тепер відбулася друга розправа.

Пайкарт заявив, що він робив доляри для хемічних досвідів.(Цікаво, для яких досвідів пускав доляри на біржу? — Пр. складача). На розправі плакав і просив помилування.

Судді присяглі увільнили Пайкарта 11 голосами на 12. Пайкарт вийшов на волю...

Чи машини до фальшування долярів йому віддали, газети не пишуть.

Як судили в Будапешті Віндішгреца і товаришів за фальшовання французьких франків, то весь світ кричав і фальшівників засудили.

Цікаво, що скаже Америка на увільнення Пайкарта?

На кождий випадок, відтепер всі фальшівники грошей будуть кревняками премієра.

НЕ ДИВО, ЩО ПОЛЬЩА ПАДЕ.

Польща, котрої фінанси в незавидному положенню, виплачує ось які суми своїм представникам:

Польський генеральний конзуль в Ню Йорку отримує 1.200 дол. місячно, чеський 400 дол., французький 500 дол. Польський посол у Вашингтоні, Врублевський, 2.800 дол. місячно, а американський посол у Варшаві Гібсон — 900 долярів! Цілком слушно: що там якісь голодранецькі Злучені Держави, або скапцаніла Франція! З самого порівнання варта образитися...

У. А. Н. ЗАПРОШЕНО ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ НА КАВКАЗІ.

Нещодавно північно-кавказька асоціяція науково-дослідного інституту запропонувала Всеукраїнській Академії Наук взяти участь у справі вивчення українського населення на Кавказі. Академія Наук згодилася на цю пропозицію й виділила для роботи академіка Птуха та кількох инших професорів.

В листі до північно-кавказької асоціяції Академія просить детально її повідомити про плян наукової експедиції.

ЗІ СПОРТУ.

СИЛАЧ ГАРКАВЕНКО.

Олександер Гаркавенко, оден з кращих борців світа, що здобув собі загальне признання у всіх європейських країнах як непереможний борець, недавно приїхав знова до Америки. Він є Українець з імени і походження. Родився він в 1893 році в київській губернії. По укінченню реальної школи в Києві мав іти на політехніку, щоби вивчитися на інжиніра, але вже сама природа, що обдарила його надзвичайно великим ростом і силою, заставила його перейти до спорту. Вже на шіснацятім році свого життя Гаркавенко славився між київським студенством та в спортових кругах того міста як всесторонний атлет-силач, дивуючи усіх своєю силою і атлетичною справністю. Тому й по скінченню студій в реальній школі став професіональним борцем і незабаром славився у своїх виступах так на Україні, як і по всій колишній російській імперії, а відтак і в инших європейських країнах, головно в Німеччині, Австрії, Франції.

Вже тоді вважали його европейським чемпіоном, головно, як Гаркавенко поконав славного чеського чемпіона Фершенського, поклавши його за с.. мінут, та як невдовзі після тої побіди упорався майже так само швидко з російським чемпіоном Заїкіном.

Відомого українського силача, Івана Піддубного, Гаркавенко побідив ще в 1914 році в змаганнях, що відбулися тоді між цілим рядом борців в Києві. Ця побіда зробила імя Гаркавенка відомим і славним в спортових кругах усього світу.

НЕБЕЗПЕЧНИЙ ҐВОЗДИК.

Спенсіонований урядник державного скарбу всів до поспішного потягу, що йшов з Егер до Карльсбаду. В тім самім переділі сиділо двох панів і одна, елеґантно одіта, пані. В часі розмови пані, наче жартом, вложила тому урядникові пахучий ґвоздик до дірки від ґузика. По хвилині урядник почав дрімати і заснув, а коли на стації Фалькенав пробудився, панів і пані вже не було, а з його кишені зникла щадничa книжечка на 16,000 корон і 2,600 корон готівкою. Заалярмував і розказав про крадіж, але всякі пошукування були безуспішні. Ґвоздик був видно насичений наркотиком.

ОБМІН НАУКОВИМИ ВИДАННЯМИ З ЗАКОРДОНОМ.

Секретар комітету в справі налагодження культурного звязку з СРСР, Андре Мазон, звернувся до Української Академії Наук в імени інституту славянознавства при паризькому університеті з офіціяльною пропозицією налагодити систематичний обмін виданнями, щоб створити при бібліотеці інституту спеціяльний український відділ.

ПЕРСПЕКТИВИ ЛІКВІДАЦІЇ НЕПИСЬМЕННОСТИ НА УКРАЇНІ.

За роки громадянської війни число неписьменних на Україні дуже збільшилося і перевищувало навіть цифру неписьменних передвоєнного часу. З 1921 року окремі організації, профспілки, школи й т. и. утворювали лікпункти, але це майже не зменшило числа неписьменних. Лише з 1923 року НКОсвіта УСРР почала планову роботу в справі охоплення всіх неписьменних віком від 18 до 35-ти років сіткою лікпунктів.

Неписьменних од 10 до 35 років в той час, за приблизними підрахунками, було близько 5,700 тис. В перший же рік пропущено через лікпункти 300 тис. чол. і минулого року — 400 тис. чол. Можна вважати, що цей рік буде останнім, коли лави неписьменних поповнюватимуться за рахунок дітей шкільного віку.

Отже теперішний плян відділу Лікнепу НКО передбачає закінчити ліквідацію неписьменности в 1930 році, себто одночасно з охопленням школою всіх дітей віком 9—11 років. Із загального числа 5 міл. неписьменних намічено цього року пропустити через лікпункти 1,098 тис., з них дітей од 10 до 14-ти років 495 тис., підлітків од 15 до 19-ти років 432 тис. і дорослих од 20 до 34-х років 261 тис. Рахуючи на кожний комплект по 40 учнів, потрібно відкрити в 1926-27 навчальному році 27,470 лікпунктів.

Якби цього року програму було виконано цілком, то за 3 роки, що залишилися до терміну, треба навчити грамоти ще 4 міл. чол. На цю цифру й складено орієнтаційні пляни, при чім рік-у-рік в лікпунктах зменшуватиметься число дітей і підлітків і зростатиме група дорослих од 20-ти до 34-х років.

СПРОБА КОНСОЛІДАЦІЇ СИЛ.

Еміґрація тепер — починаючи від найреакційніших монархістичних кругів і кінчаючи шаповалівськими есерами — пробує сконсолідуватися. Уперто говорять, що обєднання еміґраційних груп на підставі „концепції УНР" є майже фактом, у всякому разі принципово вже майже вирішено. Щодо деякої реорганізації уряду УНР, то вона — на думку кругів — може статися лишень в наслідкови органічної роботи обєднання. Ініціятори обєднання випустили деклярацію, що в ній закликають ватажків організації і партійних груп віднестися серйозно до наступної роботи. На 20. вересня усім організаціям запропоновано прислати своїх делеґатів на Уст. Зїзд, де має бути вибрана Рада Обєднання.

БУВША ЦІСАРЕВА ЗИТА ХОЧЕ ЇХАТИ ДО АНГЛІЇ.

Лондонський часопис „Івнінг Нюс" повідомляє, що бувша цісарева Зита звернулася листом до англійського короля Юрія з проханням о дозвіл поселитися в Англії. Разом з тим Зита звернулася з поданням до конференції амбасадорів.

АНГЛІЙСЬКА РОБІТНИЧА ПАРТІЯ ЗАЯВЛЯЄТЬСЯ ЗА НАЦІОНАЛІЗАЦІЄЮ ЗЕМЛІ

ЛОНДОН, 13. жовтня. — Нинішне засідання конференції Англійської Робітничої Партії посвячено цілє справі англійського рільництва.

Головний реферат про стан рільництва виголосив бувший англійський премієр Рамзі Мекдоналд. Він представив поважний стан англійського рільництва, звертаючи головно увагу на факт, що з кождим роком що раз більше землі виходить зпід управи та що рільниче населення краю що далі то більше зменчується, а те, що лишається на ріді, слабе і хирляве.

Як зараду на сі суспільні недостачі бесідник радив конференції приняти програму перебрання на народ усеї землі в Англії, як за тим заявився вже конгрес робітничих юній, виконавчий комітет Робітничої Партії та парляментарна репрезентація Робітничої Партії.

Конгрес приняв однодушно програму націоналізації землі.

ЕРІО ЗРЕЗИГНУВАВ З ПРОВОДУ РАДИКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ.

ПАРИЖ, 13. жовтня. — Завтра починається в місті Бордо конференція французької соціялістичної радикальної партії.

Едвард Еріо, колишний премієр французьких міністрів, зрезигнував з проводу партії в самий передодень конференції.

БОЛЬШЕВИКИ ЗБИРАЮТЬСЯ КАРАТИ ТРОЦЬКОГО И ЗІНОВЄВА.

РИГА, 13. жовтня. — Центральний комітет комуністичної партії радить над тим, як поступити з Троцьким і Зіновєвом, провідниками партійної опозиції.

Щоби побороти популярність Троцького в червоній армії, його противники пускають в обіг заяви военного комісаря Ворошілова, що ціла армія піддержує політбюро, котре веде кампанію проти Троцького.

РУМУНСЬКИЙ ЕКС-ПРЕМІЄР ІДЕ ДО ПАРИЖА.

БУКАРЕШТ, 13. жовтня. — Румунський екс-премієр Братіяно вибирається нині до Парижа. Його подорож лучать з недавним побутом в Парижи румунської королевої Марії та з її візитою в її „марнотравного сина" Карла, котрий недавно втратив свої права до румунського престолонаслідства.

ЯК КОРОЛЕВА ВИБРАЛАСЯ В АМЕРИКУ.

ЛОНДОН, 13. жовтня. — Віденський кореспондент Вестминстер Ґазет подав „з жерел, стоячих близько румунського двора", вістку, що королева Марія виїхала в Америку проти сильної опозиції румунського короля.

Після сеї кореспонденції, король має бути дуже сильно хорий на жолудкового рака й не хотів пускати жінки від себе. Жінка, однак, знала від лікарів, що муживи більше не жити, як два роки, а тут вона конче хотіла відвідати Америку як королева.

Ґазета кидає також цікаве світло на вплив подорожи королевої на дипломатичну службу Румунії. Королева саме вислала для приготовань в Америці відому танцюристку Люізу Фулер. Коли ся стала робити ріжні приготування, румунський посол у Вашинґтоні зрезиґнував: „Я не буду служити під танцюристкою".

ФРАНЦІЯ И ІТАЛІЯ КРИТИКУЮТЬ ОБМЕЖЕННЯ ЗОРУЖЕНЬ НА МОРЮ.

ЖЕНЕВА, 13. жовтня. — Французький і італійський уряди предложили військовому комітетови Ліґи Народів, який приготовляє конференцію для обмеження зоружень, свої опінії про обмеження, в яких оба уряди сильно критикують вашинґтонську конференцію про обмеження зоружень на морю. Франція й Італія закидають, що найбільше зоружені держави зреклися непотрібних собі зоружень.

МУСОЛІНІ МАЄ ПІДДАТИСЯ ОПЕРАЦІЇ.

ЖЕНЕВА, 13. жовтня. — Італійський диктатор Мусоліні покликав до себе відомого баварського лікаря-оператора Завербаха. Візит Завербаха до Риму викликав наново чутки про наближаючуся операцію диктатора, котрий від довшого вже часу хоруе на якусь сильну недугу жолудка і, знаючи свою близьку смерть, працює, неначе в перегони зі смертю.

Завербах, котрий є професором мінхенського університету, виїздив свого часу до Москви лічити Троцького.

РЕЗИҐНАЦІЯ ЮҐОСЛАВЯНСЬКОГО КАБІНЕТУ.

БІЛГОРОД, 13. жовтня. — Міністерський кабінет Узоновіча нині зрезиґнував.

Причиною резиґнації була розбіжність думок у кабінеті, коли прийшлося вирішити питання, що робити з хорватським лідером Радічом, котрий недавно образив у Заґребі Чехів і Сербів. Радіч також протестував проти вивішення югославянського прапора на місце хорватського.

Більшість кабінету зажадала, щоби Радіч перепросив і зрікся проводу хорватської партії, але Хорвати в кабінеті заявили, що се неможливе. Се й довело до резиґнації міністерського кабінету.

Король відай припоручить Узоновічови зорґанізувати новий кабінет.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

АМЕРИКАНСЬКІ РОБІТНИЧІ ЮНІЇ А МОСКОВСЬКІ КОМІСАРІ

Коли кілька днів тому назад отвиралася річна конвенція Американської Федерації Праці, могло декому здаватися, що аж сього року конвенція не присвятить більше часу справі відношення американського зорганізованого робітництва до большевицького уряду в Москві. Могло се здаватися тому, бо справу дискутовано на кождій річній конвенції Федерації Праці, і на кождій з них виношено такі самі резолюції, послідовно відкидуючі всяке наближення американських юній до всего, що пахне російським большевизмом.

Та сталося інакше. Ось репортери американських ґазет на робітничій конвенції одноголосно признають, що ще ніколи ніяка американська робітнича конвенція не заявилася так рішучо проти большевицького уряду, як власне сьогорічна конвенція в Дітройті. Конвенція одноголосно ухвалила резолюцію, яка пятнує совєтський режім як найбільше безоглядний, найбільше протисуспільний, найбільше ґрізний рух на світі.

А прецінь сей несподіваний епільоґ так мирно заповідаючоїся дискусії, був природним закінченнєм тої підпольної аґітації, яка, невидима для людий, стоячих на боці від робітничого руху, ведеться ввесь час по американських робітничих юніях. На конвенції Американської Федерації Праці в Дітройті вигреблено лишень одну таку кертицю, підриваючу коріння юнійного руху, коли витягнено на денне світло тайні заходи редактора орґану майнерської стейтової юнії орґанізувати при помочи свого урядового впливу конкуренційний орґан, який мавби повести рівночасно большевицьку аґітацію.

Делеґати вдоволилися одним сим приміром, бо вони з власного життя знають всю кертичу роботу большевицьких аґентів по своїх юніях. З окриків обурення, які впали на адресу комуністичних аґентів, коли один бесідник пятнував їх за те, що вони їздять до Москви зі звітами й по прикази й директиви, видно було, що американське зорґанізоване робітництво обурене на комуністичних аґентів тому, бо американські робітники хочуть правити самі своїми юніями та самі рішати про свою політику й боротьбу за поправу своєї долі. Протест Американської Федерації Праці проти всяких зносин з московським урядом або юніями се протест проти нахабства чваньків, які себе одних уважають за справдішних представників робітничих інтересів і на тій основі домагаються від других рабського послуху. Резолюції дітройтської конвенції зорґанізованих робітників Америки се ще одна научка Москві, що вона малаби богато кращі успіхи, якби обмежила свою діяльність до московського народа, а не пхала свого носа до чужого проса. Запхала Москва пальці в американські двері, і най тепер не дивується, що їх там прищепили.

ПОЛЬСЬКІ ЗАПЕРЕЧЕННЯ

Вже пів місяця минуло, від коли часописи Герста розкрили текст тайного военного договору межи Польщею а Румунією та Францією як з тайною партнеркою.

Роскриття сього договору викликало сейчас живу дискусію в Европі, не лишень через те, що такий договір може легко стати основою важних міжнародних подій, але й ще тому, бо він іде в супереч явним заявам Польщі, Румунії й Франції, а передовсім у супереч так званого „духа Локарно" та умови про Лігу Народів, після якої держави відмовилися від роблення тайних договорів поза плечима Ліґи Народів.

Безпосереднім наслідком проголошення сього договору мусить бути зріст взаїмного недовіря межи державами Европи, та розбудженнє дальших інтриґ, що піде впоперек мировим заходам Ліґи Народів. Доказом зросту взаїмного підозріння межи державами є хочби новий договір межи Литвою а Росією.

Наваривши тільки каші, польський уряд зібрався тепер протестувати. Польське посольство в Вашинґтоні видало власне вчора гучне заперечення чуток про змову межи Польщею а Румунією. Се спростованнє є собі взірцем наївности.

Польський посол пише наперед, що такої умови, як подали ґазети, не заключено. Відновлено, каже він, лишень умову з 1921. року, яка була заключена на 5 літ, яка сього року виходила. Текст тої умови є відомий публично, бо він зложений і потверджений Ліґою Народів.

Та найхарактернійше з цілої заяви то ся частина, в котрій посол каже, що Польща не могла заключити такого договору, як отсе Польщу обжаловують, бо сьому противиться постанова Ліґи Народів, до якої належить Польща. Що Польща до Ліґи Народів належить, се всі знають, бо Польща добре розголосила свою приналежність до Ліґи, коли вона надувалася до величини першорядної держави, щоби дістати постійне місце в раді Ліґи. Що статут Ліґи не дозволяє на тайні договори поза її плечима, се також правда. Однак, з обох сих правд ще не виходить, що Польща не зробила таки тайного договору поза плечима Ліґи проти свого виразного зобовязання. Говорити, що Польща не могла зробити тайного договору, бо се забороняє статут Ліґи, се так, якби злодій боронився в суді, що він не міг поповнити крадежи, бо прецінь крадіж є заборонена законом. Того рода дешеві викрути польського мозку можуть вистарчити для польської суспільної опінії. В Америці на се скажуть: Пане посол, до Польщі воробців дурити.

Антін Крушельницький.

ФРАНКОВА ЗБІРКА „ЗІВЯЛЕ ЛИСТЄ"

Не багато творів штуки, не багато навіть явищ природи-життя є до тої міри величні, як збірка лірики Франка „Зівяле листє".

Підходиш до твору — величавий блиск бє д'тобі. Приглядаєшся йому, вживаєшся в нього, зживаєшся із ним, починаєш його розуміти. Частина його величи спливає на тебе, осяює тебе. Ось такі почування родять і найвеличнійші твори штуки. Та Франкове „Зівяле листє" — дивний твір. Велич, краса трискає із нього повною силою, але наблизитися до неї, зрозуміти й опанувати її вповні, присвоїти собі її — годі!

В чім саме лежить чар отсеї поезії? Здається в тім однім, що се — поезія в повному того слова розумінню. Кождий вірш, кожда строфка, навіть стрічка кожда так мистецьки вирізьблені, всі картини так принадно змальовані, всі скалі почувань людської душі так артистично згармонізовані, — що, читаючи сі вірші, і ще раз читаючи, і ще раз — дізнається щораз сильнійшого вдоволення, відноситься щораз нові враження... врешті спиняєшся на одному, будь якому, віршеві й тої його краси доволі, щоб піднести душу на вершини поетичної творчости.

Чого являєшся мені
у сні?
Чого звертаєш ти до мене
чудові очи ті ясні,
сумні,
немов криниці дно студене?
Чому уста твої німі?
Який докір, яке страждання,
яке несповнене бажанне
на них, мов зарево червоне,
займається і знову тоне
у тьмі?

Чого являєшся мені
у сні?

В життю ти мною згордувала,
моє ти серце надірвала,
із него вирвала одні
оті ридання голосні —
пісні.

Бо в життю ти мене й знать не знаєш,
ідеш по вулиці — минаєш,
вклонюся — навіть не зирнеш
і головою не кивнеш,
хоч знаєш, знаєш, добре знаєш,
як я люблю тебе без тями,
як мучусь довгими ночами,
і як літа вже за літами
свій біль, свій жаль, свої пісні
у серці здавлюю на дні.

О ні!

Являйся, зіронько, мені
хоч в сні!
В життю мені весь вік тужити —
не жити.

Так най те серце, що в турботі,
неначе перла у болоті,
марніє, вяне, засиха, —
хоч в сні на вид твій оживає,
хоч в жалощах живійше грає,
по людськи вільно віддиха,
і того дива золотого
зазнає, щастя молодого,
бажаного, страшного того
гріха!

Отсей вірш не тільки приклад моїх повисших слів — він синтеза усього „Зівялого листя".

Поет („оті ридання голосні — пісні!") паде жертвою найсильнійшого почування людської душі — любови. Те почуванне, та любов розгорює в нього невгасимим пожаром, а той ідеал його змагань і знать його не знає! „В життю ти мною згордувала!"... Але чим більш гіркий біль наляга на його душу ізза заведеного чуття, тим сильнійше трискає хвиля пісень!

Так, ти одна моя правдивая любов
та, що не суджено в життю їй вдовольниться;
ти найтайнійший той порив, що бурить кров,
підносить груди, та ба — ніколи не сповниться.

Ти той найкрасший спів, що в час вітхнення сниться,
та ще ніколи слів для себе не знайшов;
ти славний подвиг той, що яб на него йшов,
коб віра сильная й могучая десниця.

Як згублену любов, несповнене бажанне,
не виспіваний спів, геройське поривання,
як все найвисшеє, чим душу я кормлю,

як той огонь, що враз і гріє і пожирає,
як смерть, що забива й від мук освобоняє,
то так, красавице, і я тебе люблю!

Отся красавиця сказала тому поетові, героєві „Зівялого листя": „не надійся нічого!" І тепер зачинається його мука. Страшні контрасти почувань. Поет не надіється нічого й нічого не бажає. Так щож? Любови позбутися не може. Проявляються бажання то життя „кожне своїм шляхом", то смерти. Його ні щасте не манить, ні горе не прибиває. Він молить: не минай з погордою і не смійсь, дитя! А то: камінне кременисте в лице її кидає і кається опісля. Його привиди мучать. То плач її ввижається йому, то даремні зусилля заманити до себе иншого.

А то:

Нераз у сні являється мені,
о люба, образ твій, такий чудовий,
яким яснів в молодощів весні,
в найкращі хвилі свіжої любови.

Він надомною хилиться, страшні
полошить мари... З трепетом без мови
я в тії очи знов гляджу сумні,
що жар колись ятрили в моїй крови.

І на моє бурливе серце руку
кладе той привид, зимну, як змия,
і в серці втишує всі думи й муку.
На привид тихо, не змигнувши, я
гляджу. Він хилиться, без слів, без згуку
моргає: „Цить! Засни! Я смерть твоя!"

Отсей цілий перший жмуток — в один ланцюх сплетені звена муки, страдання душі напоєної чаром пристрастної, шаленої любови. Спогади з минулого, відродженнє любови, надія на щастє, заведена надія й терпіння по тій причині. Найсильнійше, найяркійшими красками змальовані отсі страдання заведеної в любові душі.

Одним словом: Перший жмуток „Зівялого листя" — крик наболілої заводом у любові душі, крик, якому в першій хвилі після заводу краю немає.

Помалу той крик наболілої душі втихає: Другий жмуток „Зівялого листя". Пригадуючи першу стрічу і той промінчик ясної надії, що блис йому тоді, — поет присяг би нині, що се був сон.

Із стану розпуки, шалу, боротьби, із зворушеними почуваннями поет приходить до позірної рівноваги духа:

Полудне.
Широкеє поле безлюдне.
Довкола для ока й для вуха
ні духа!
Ні сліду людий не видать...
Лиш трави, мов море хвилясте,
зелене, барвисте, квітчасте,
і сверщики в травах тріщать.

Без впину
за річкою геть у долину
і геть аж до синіх тих гір
мій зір
летить і в тиші потапає,
у пахощах дух спочиває, —
у душу тепла доливає
простір.

В тім — цить!
Якжеж то тиханьке ридання
в повітрі, мов тужне зітхання,
тремтить?
Чи се моє власнеє горе?
Чи серце стрепалося хоре?
Ах ні! Се здалека десь тільки
доноситься голос сопілки.

І ось
на голос той серце моє потяглось,
в тім раю без краю воно заридало
без слів.
Тебе, моя зоре, воно спогадало
і стиха до строю сопілки
поплив із народнім до спілки
мій спів.

І спливають із серця поета сумні пресумні співи-плачі на народні мотиви, під склад народньої пісні:

...Зелений явір, зелений явір,
ще зеленійша ива;
ой між усіми дівчатоньками
лиш одна мені мила.

...Ой ти дівчино, з горіха зерня,
чом твоє серденько — колюче терня?
Чом твої устонька тиха молитва,
а твоє слово остре, як бритва?

Чом твої очи сяють тим чаром
що то запалює серце пожаром?

...Червона калино, чого в лузі гнешся?
Чого в лузі гнешся?
Чи світла не любиш, до сонця не пнешся?
До сонця не пнешся?

...Ой ти дубочку кучерявий,
ой а хтож тебе скучерявив?

Скучерявили густі лози,
підмили корінь дрібні сльози...

...Падуть листочки звялі, звялі —
От так і сам я впаду далі...

Увесь сей другий жмуток „Зівялого листя" — се вершок лірики. Вершок лірики Франка й перла української лірики. Поет нанизує на канву української народньої пісні пишні, чарівні узори почувань наболілої душі. Тихий жаль, спокійна резиґнація, навіть мелянхолія відчувається у тоні сих віршів.

Широке море, велике море,
що й кінця не видати,
та в моїм серці ще більше горе:
я на вік її втратив.

В усьому жмутку відчувається, як поет любується у свойому горю. В тих піснях він немов виспівує гимни на звеличанне свойого горя. Тут крім чару поезії ділає ще й велич горя, яке стає поетови жерелом вітхнення, й яке він оспівує цілою низкою пісень.

Але й почувається із скріпленнєм сили пісні ослабленне почувань душі.

Сипле, сипле, сипле сніг,
килим важче налягає...
Молодий огонь в душі
меркне, слабне, погасає.

Нарешті третій жмуток.

Вона умерла! — Ні, се я умер.

Отсе основний мотив поезії третього жмутка. Поетова люба віддалася за иншого — умерла для нього, а сю подію він признає своєю душевною смертю.

Той **крик болю** у першому жмуткові, той **культ болю** у другому, переходить у **визвілля із болю** у третьому жмутку.

Герой „Зівялого листя" позбувається охоти користатись життєм і його приємностями. У нього, що правда, проявляється на разі чуттє ненависти, але він уже недалекий і резиґнації.

Ненавиджу я нині вас (зорі)!
Ненавиджу красу і силу
і світло й пісню і життє,
ненавиджу любов, чуттє, —
одно люблю лиш — забуттє,
спокій, безпамятну могилу.

І спраді резиґнація приходить.

Даремни биться, працювати
і сподіватись і бажати!
Пропала сила вся моя.
Лиш чорних мар гуляє зграя
і резигнація безкрая
засіла в серці як змия.

Поет недалекий апатії, недалекий визвілля від земських терпінь. Він тепер дуже близький до того, щоби попасти у нірвану. Такий близький визвілля із земських пут не буде він навіть тоді, коли кидається в „нірвани темний кут". Він чує, що праця зїдає дні, й дає терни замісць рож, він чує, що не варто дорожити життєм. Але, хоч на словах приклонник буддизму, він не може стати ним на ділі. Не може, бо він **поет!**

(Кожда пісня моя
віку мого день,
протерпів її я,
не зложив лишень!)

Значить, терпінне його мусить виливатися у піснях, мусить викликувати відрухову реакцію на удари життя і тимсамим не може допустити до заперечення життя, до апатії, до повної бездільности —

та в серці мойому поет
бунтується, плаче, мов дитя.
Для нього ти краса життя,
струя чуття, пісень пора —

в його серці поет бунтується проти проклону ідеалу любови, ідеалу життя, проти смерти почувань, бажань, терпінь, проти невразливости на прояви життя!

Наслідком того виривається із душі того поета безмежний крик розпуки.

Він чорта навіть, того демона розлуки і несповнимих, диких мрій кличе на підмогу й за одно бажанне, за один її цілунок ладиться сто літ страдати. А коли й се його завело, коли врешті й пісня, його едина товаришка й повірниця, слабшає з кождою строфою, з кождою нутою, поет покланяється нарешті Будді.

Даремне, пісне! Щез твій чар —
втишати серця біль!
Не вирне сонце вже зза хмар!
Пропала яр! Пропала яр!
На душу впала цвіль.

Даремне, пісне! Тихо будь!
Не сип ще мук до мук!
Без тебе туга тисне грудь, —
та ти в туж путь, та ти в туж путь
несеш жалібний згук.

Даремний спів! В акордах слів
не виллю своїх скрут.
Як мовчки я терпів, болів,
так мовчки впаду без жалів
в Нірвани темний кут.

Той поклін Будді се вже не буде культ буддизму, се вже не буде релігія — культ того визвілля із болю рівний тому культові болю в другому жмуткові. Се втека перед надмірним болем:

... з пристрастів пекла
Ти (Буддо) вивів людей,
не тьмив їх туманом
загробних ідей.

Безсмертне лиш тіло,
бо жаден атом
його не пропаде
на віки віком.

Та те, що в нас плаче,
горить і терпить,
що творить, що знає,
що рвесь і летить —

Те згасне, мов огник,
мов хвиля пройде,
в безодні Нірвани
спокій віднайде.

Ось тут й покланяється йому поет і радби вирватися із тиску Сансари в Нірвани спокій.

Франко, як поет, незвичайно розвинена індивідуальність. Вчитуєшся в його поезії і чуєш у них один основний мотив: жадоба життя, праці, боротьби. Се великий співець того життя із усіми його проявами.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

В СПРАВІ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА В АМЕРИЦІ.

Справі шкільництва, яка так важна тут під теперішню хвилю, присвячується рішучо за мало місця й часу.

В Европі під ворожими окупаціями наш народ часто може лишень мріяти про виплеканнє в серцях дітвори національного українського почуття. Там забороняють часто ґоворити дітям, що вони Українці. Забороняється співати патріотичні пісні, святкувати память наших українських людий, ба навіть забороняється нашу рідну мову.

В старім краю є відповідні сили до виховання дітвори, та на жаль їх часто не можуть похіснувати в користь народа. Защіплюваннє українського патріотизму в душу дитини потягає за собою прогнаннє учителя з посади, позбавленнє його средств до життя й дальшої праці. Йому грозить арештованнє й вязниця.

В Америці зовсім інакше. Тут кождому дорога до освіти отворена. Кождий має право орґанізувати собі школи й вчити в них так, як йому подобається, о скільки не вчить неморально й проти держави. Тут він може наняти таких учителів, яких він хоче, і ніхто їх не прожене.

Але щож ми бачимо серед нашого народа? Як ми говоримо про наші школи, то про яких учителів ми говоримо? Всюди й все лишень про дяко-учителів. Правда, і межи дякоучителями є люди, які мають покінчені вчительські школи, але більшість, ніхто сього не заперечить, се люди, які мають скінчені дяківські школи, але, як учити, сього вони не вчилися. Се не є ніяка образа для них, коли я се про них говорю, як не буде образа сказати учителеви, що він уміє учити, але не вміє дякувати.

Скандальні наслідки через те бувають. Я знаю такий факт, що дитина просилася на сторону, а дяко-учитель відповів так грубо, що сих слів і повторити не годиться. Який вплив буде мати така школа й такий учитель на дітий? Від кого сі діти навчаться, наберуть знання, наберуться любови до всего рідного, до українського слова, звичаю, минувшини, до українського народа?

Діти, що вийдуть з такої школи, може будуть знати українську грамоту, сухе писанне й читанне, але вони не будуть знати нічого понад се. Читанне й писанне само скоро забудеться, як його не піддержує живий український національний дух. Як дитина не буде цікавитися тим, хто вона така, чи свобідна та земля, з котрої вийшли її батьки, чого ми бажаємо, до чого прямуємо, то дитина ніколи не буде цікавитися тим, як се слово читається, а се слово пишеться. Инчими словами, вся грамотність пропаде, а з нею пропаде все українство, а пропаде воно через те, бо ми хочемо навчити наших дітий українства дешевим коштом.

Зарадити сьому можна без великого труду. В Америці є досить українських учителів, але вони працюють по шапах і бизнесах, бо ми за мало свідомі трудностий навчання й думаємо, що чоловік, який знає церковне письмо й напів, уже знає, як наші діти вчити. Треба закинути сей безпідставний а шкідливий погляд, а тоді ми почнемо зараджувати лихови.

Не покидаймо думки української приватної школи, бо вона потрібна й нам і дітям нашим. Не укриваймо своєї народности але даваймо їй розголос, бо сього потреба й нам і нашому народови. За рідну школу не дбаймо дешевим способом, але як беремося до діла, берімся так серіозно, як до сеї справи беруться другі народи.

Антін Шустакевич,
Дітройт, Мишиґен.

ДЕ ЖЕРЕЛО БОРОТЬБИ І ЯКА НА НЕГО РАДА.

В справі звісної вже роботи епископа Богачевського й д-ра Назарука серед українських імігрантів в Америці позволю й я собі звернути увагу на основні жерела сеї боротьби.

Боротьба виходить з того, що на думку епископа Богачевського й д-ра Назарука ми, українські іміґранти, се темні маси „руского" народа, нездібні до ніякої орґанізації ані навіть до політичної думки. Ми темна маса, якій всяка думка шкодить бо лишень її розбиває на партії й партійки. Ми є хлопи, „хами", які добрі робити на других під чужою командою, Варшави, Риму чи Москви. Правити собою ми не здібні, і ніколи не навчимося правити. На їх думку, чим скорше ми зрезиґнуємо з охоти правити собою, тим краще для нас, тим скорше з нас будуть „люди". „Людьми" ми будемо тоді, як ми піддамося добровільно в чужі руки й будемо добровільно робити те, що нам прикажуть. Сього ми добровільно робити не захочемо, і до сього нас треба підогнати буком, лайкою, позиванием у суди, поліційною палкою. Роблять се з нами, наші „світочі", наші „мудрці", наші „провідники", яких в Америці є в нас двох: епископ Богачевський і др. Назарук.

На мою думку, з такими світочами, мудрцями й провідниками порадити собі не тяжко. Навертати добрим словом їх не варта, бо вони зі своєї дороги вже не зійдуть. Длятого ліпше зробимо, як їх лишемо на боці, а до ратовання нашого народного й релігійного життя від хаосу й розвалу возьмемося самі.

Церковну справу полагодимо легко, коли скличемо делеґатів із усіх парафій враз зі священиками, котрі стоять з наро-

дом. На таких зборах виберемо собі духовного провідника, котрий згодиться не числитися ні з Варшавою, ні з конкордатом.

Ми живемо на вільній американській земли і можемо собі на те позволити, щоб утримувати не інакшого епископа, як тільки такого, що прихильний нашим національним і релігійним і обрядовим вимогам і почуванням.

Коли ми сего чим скорше не зробимо, то небавом дочекаємося, що греко-католицькі церкви в Америці будуть належати до минувшини.

Модест Гриневецький,
Шикаго, Илинойс.

ДО УКРАЇНИ.

Радянська українська преса доносить, що українське населення Йовчанської та частини Савицької округи на Гомельщині (кут річицького повіту, найблищий до Дніпра й Припяті) звернулося до Всеукр. Центр. Комітету з домаганням прилучити їхні волости до Києвщини та приняти до складу У. С. Р. Р.

На території Гомельщини, заселеній Українцями, проводиться інтензивна українізація, зорганізовано самочинно населенням. В пяти селах Комаринської волости відкрито українські школи. Одно лихо — не достає українських учительських сил.

ЖЕРТВИ, ЗІБРАНІ НА ПАМЯТНИК ІВАНА ФРАНКА, АБО НА ДОПОМОГУ РІДНОМУ КРАЄВИ, НАЛЕЖИТЬ СЛАТИ НА СЛІДУЮЧУ АДРЕСУ:

УКРАЇНСЬКИЙ ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ В БОРОТЬБІ З ДИТЯЧОЮ БЕЗПРИТУЛЬНОСТЮ.

Дитяча безпритульність, як наслідок царської й горожанської війни, стала була справжнім громадським лихом на Радянській Україні. На боротьбу з цим лихом держава й ріжні громадські організації прикладали богато сил і засобів.

Серед громадянських організацій не останнє місце в цій боротьбі заняв і Український Червоний Хрест.

В 1919 році Український Червоний Хрест зорганізував і утримував 27 установ з загальною скільностю в 1.218 безпритульних. В часи голоду до праці було притягнуто всі активні сили організації й зорганізовано до 600 харчових пунктів, де харчувалось до 40.000 чол. і з цієї скільности 60% лягає на дітей. Під кінець 1922 року Українхрест одійшов трохи від цієї роботи.

Але вкінці 1923 р. на Всеукраїнській нараді уповноважених УЧХ виявилось, що зарано ще складати зброю. В 1923—24 р. Українхрест утримує 6 дитячих трудових сільсько-господарських кольоній на 425 місць, 17 інтернатів та будинків разом на 1.120 ліжок, девять дитячих півінтернатів з пропускною здатністю на 1.450 дітей. По всіх цих установах діти пробули 590.178 дітоднів і Українхрест витратив 204.733 крб.

По мірі того, як безпритульність зменшувалась, Українхрест звернув увагу в інший бік, — на боротьбу з соціяльними хворобами і в місті і на селі, де давалась медично-лікувальна допомога бідному селянству.

Установи для безпритульних Українхрест поволі передає на місцевий буджет, або до організацій, що ведуть безпосередньо боротьбу з безпритульністю. І в 1924—25 році сітка установ для безпритульних легкого, так би мовити, типу значно скорочується до 20, що серед них переважне місце займають 8 дитячих с.-господарських трудових кольоній (скільність їх проти 1923 року збільшилась на 2 с. г. кольонії). В ці кольонії Українхрест вклав велику суму грошей і на ремонт будинків і на придбання живого та мертвого ремаменту.

Тепер кожна кольонія має свою землю, що обробляється культурно, потрібні будівлі, живий та мертвий ремамент.

Софієвська кольонія на Запоріжжі має доброго млина, свою електрику, трактора. Зі своїх 400 гектарів землі — 10 засіває культурами лікарських рослин.

Нансенівка на Київщині так само має млина, плянтацію лікарських рослин в 8.5 гектарів, заклала плянтацію хмелю, посадила садка. Кольонія в Сніжній на Чернигівщині має потрібний ремамент, олійницю, плянтацію лікарських рослин.

Всього товариство нараховує на сьогодня в своїх лавах до 230 тисяч членів.

1-ИЙ ДЕРЖТЕАТР ДЛЯ ДІТЕЙ.

Харкові закінчив підготовчу роботу до наступного сезону і приступив до репетицій. Трупу театру зреорганізовано і доповнено. До складу її ввійшли: артистка Держдрами ім. Франка Горленко, артисти театру Шевченківців — Крамаренко, Твердохліб та инші. На постійного режисера запрошено відомого українського артиста І. Мар'яненка. Помимо нього над окремими постановками працюватимуть запрошені режисери. Між ними — режисер Лопатинський, що дасть дві постановки. Постійний художник театру Г. Цапок.

В першу чергу театр опрацьовує дві пєси: відновлюється пєса Макарева „Тимошева рудня" і готується нова пєса „Козак Голота" — переробка пєси Заіцького Лопатинським.

В цьому році репертуар театру розбито на дві групи: пєси для молодшого і середнього віку („Тимошева рудня" та „Козак Голота") і пєси для старшого концертна. Для нього розробляється клясичний репертуар в плянї учбово-історичних постановок. Репертуар цей буде остаточно вироблено незабаром.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ОЛЕКСІЙ К. ТОЛСТОЙ.

КНЯЗЬ СЕРЕБРЯНИЙ

(Повість з часів царя Івана Грізного). (10)

В Троїцькій Лаврі Серебряний висповідався й запричащався. Те саме зробили його холопи. Архимандрит, прощаючися з Микитою Романовичем, благословив його, як йдучого на неминучу смерть.

На три версти до слободи стояла на рогачці військова сторожа й остановляла проїзжих, питаючись кождого: хто він і чого їде в неволю? Так прозвав нарід слова „слобода", котре значило давнійше „свобода". Серебряного й холопів його також подрібно випитались, по що приїхали. Потім начальник відобрав від них збрую й чотири опричники сіли на коні відвести приїзжих. Скоро показались з далека мальовані бані і дивні, золочені дахи царського двірця.

Віхавши в слободу, Серебряний побачив, що дворець чи монастир царів відділений від других будинків глубоким ровом і валом. Трудно описати величавість і богацтво сеї оселі. В самім двірци ні одно вікно не було похоже на друге, ні один стовп не рівнявся з другими що до узорів, або барви. Безліч бань покривало будинок. Одна тиснулась на другій. Золото, срібло, мальовані узори, як блискуча луска, вкривали дворець від верху до долини. Коли сонце його освічало, то годі було догадатися, чи дворець се, чи кущ великанських цвітів, чи се може огневі птиці, що злетілись і розпростерли на сонци своє палаюче піре.

Недалеко від двірця стояв печатний двір з належачою до нього господою, з мешканнем для складачів і з осібним приміщенням для заграничних майстрів, котрих Іван зазвав з Англії і Німеччини. Дальше тягнулись безконечні жилля для дворової служби, для ключників, підключників, сотників, кухарів, пекарів, конюших, псярів, сокільників і всяких дворових людей до кождої потреби.

Не малим богацтвом сіяли також слободські церкви. Славний храм Богоматери був покритий зверху яркими барвами; на кождій цеглі блестів золотих хрест і церква здавалася одітою в золоту сітку.

Чаруючий вид всего того розігнав був на хвилю чорні думки, що не покидали Серебряного через цілу дорогу. Але шибениці, попри котрі вони проїхали, зараз нагадали князеви його положення. Коло шибениць був і приряд до обтинання голов з ковбицями і наготовленими топорами. І шибениці і обтинальня були чорно помальовані і побудовані кріпко: не на день, не на рік, а на многі роки.

Мимохіть виразився на лици Серебряного жах; провідники поглянули на князя й усміхнулись.

— То наші гойданки, бояриче, — промовив один з них, вказуючи на шибениці: — видно, вони вдивились в тебе, що з них очей не зводиш!

Михеїч, котрий їхав по заду, не сказав нічого, тільки засвистав і похитав головою.

Приїхавши до валу, князь і товариші його привязали скоро коней до стовпів, і ввійшли в просторе подвіре, наповнене убогими. Вони голосно молились, співали псальми і відкривали свої гидкі рани. Царський дворецький стояв на ступенях рундука й роздавав їм в імени Івана їду й гроші. Час від часу по подвірю проходжувались опричники, другі сиділи на лавках і грали в шахи або в кістки. Супротив одежи нищих страшно відбивала обвішана золотом одіж опричників.

Особливо звернув Серебряний увагу на одного з них, дуже хорошого молодця й одягненого краще. Товариші обходились з ним дуже дивно: вони з ним говорили якби з рівним собі, але коли він приступав до якого кружка, то кружок розступався, а ті, що сиділи, вставали і уступали йому місце. Бачилось, його стерегли або може боялись. Побачивши Серебряного і Михеїча, він подивився на них гордо, прикликав провідників і, бачилось, спитався, хто вони. Потім видимо на Серебряного, усміхнувся й шепнув щось товарищам. Вони також усміхнулись і розійшлись на всі боки. Сам він вийшов на рундук і оперший ліктями на поруччя, дививсь дальше насмішливо на Микиту Романовича. Якраз жебраки засуетились; товпа їх грянула просто на князя і мало що не збила його з ніг. Жебраки з криком втікали від двірця; переляк малювався на їх лицях. Князь здивувався, та швидко зрозумів причину загального переполоху. Величезний медвідь скоком переслідував нищих. Одним душком подвіре опустіло, і князь остався один, сам-на-сам з медведем. Думка про утечу не прийшла йому до голови. Серебряний нераз ходив на медведя одніським. Такі лови були його забавкою. Він остановився, і саме тоді, коли медвідь, опустивши взад уха, садив на нього, загрібаючи його лапами, князь зробив рух, щоби вихопити шаблю. Та шаблі не було! Він забув, що віддав її опричникам перед вїздом в неволю. Молодий чоловік, що дивився з рундука, зареготався. — Так, так!— сказав він:— шукай своєї шаблі!

Один удар медвежої лапи звалив князя на землю, другий розтрісканби йому череп, але, на своє диво, князь не дістав другого удару, і почув, що його облилася тепла кров.

— Вставай бояриче! — сказав хтось, подаючи йому руку.

Князь встав і побачив незаміченого ним перед тим опричника, літ сімнайцяти, з закрвавленою шаблею в руці. Медвідь з розрубаною головою лежав на хребті і махаючи лапами, здихав коло його ніг.

Опричник, бачилось, не гордився своєю побідою. На лагідним лици його малювався глубокий смуток. Переконавшись, що медвідь не ушкодив князя і не дожидаючи подяки, він хотів відійти.

— Добрий молодче, — сказав йому Серебряний, — назвися по імени-прізвищу, щоби я знав, за кого Богу молитись.

— Що тобі до мойого прізвища, боярине! — відповів опричник. — Не люблю я його, Бог з ним!

Така дивна відповідь здивувала Серебряного, але молодець уже віддалився.

— Ну, батюшка, Микито Романовичу, — сказав Михеїч, обтираючи полою кафтана медвежу кров з князя, — набрався же я страху! Я вже, батюшка, кричав на медведя: гу! гу! щоби покинув він тебе, та кинувся на мене, коли отсе той молодець, дай йому Боже здоровля, череп йому розвалив. Адже все се задумав он той голобородий з улискуватими очима, що з рундука дивиться, біс би його побрав! Та куда ми заїхали, — додав Михеїч нишком:— невже се царський двір?

Михеїч не помилився. Цар любив звірячу бійку. Кілька медведів годовано в желізних клітках на случай ловів. Але час від часу Іван або опричники його випускали звірів з кліток на нарід і радувалися з його страху. Коли медвідь кого скалічив, цар нагороджував того грішми; колиж медвідь розидрав кого на смерть, то гроші видавались його кревним, а його вписувано в синодик, щоби його споминано по монастирях, разом з другими жертвами царської потіхи або царського гніву.

Небавом вийшли з двірця два стільники і сказали Серебряному, що цар бачив його крізь вікно й хоче знати, хто він такий? Переказавши цареви князеве імя, стільники знов вернулись і сказали, що цар, знай, питає тебе о здоровлє і приказав, бач, тобі сегодня бути при його царськім столі.

Ся ласка не зовсім урадувала Серебряного. Іван може не знав ще про суперечку його з опричниками в селі Медведівці, а може ховав на час гнів свій під покривом ласки, щоби ненадійна кара, серед пира й радости показалась винному тим страшнійшою. Як би там не було, Серебряний сподівався найгіршого і в дусі відмовив молитву.

Сей день був винятком в Александрівській слободі. Цар, налагодившись їхати в Суздаль на богомілля, заповів, що буде обідати разом з братією, і приказав зазвати до стола окрім трех-сот опричників, котрі творили його всегдашнє товариство, ще чотириста, так що всіх запрошених було сімсот люда.

VIII.

Пир.

В величезній ясній світлици, проміж узористими розмальованими стовпами, стояли в три ряди довгі столи. В кождім ряді було по десять столів, на кождім столі по двадцять приборів. Для царя, царевича і найблизших його любимців стояли осібні столи в углу світлиці. Для гостий були приготовлені довгі лавки, покриті златоглавами, оксамитом; для государа високе різане крісло убране жемчугами і дорогоцінними кутасами. Два львы заступали ноги крісла, а за головами на поручю стояв орел з розпростертими крилами, золочений і помальований. Серед світлиці стояв великанський чотироугольний стіл з дубових грубих дощок. Кріпкі були точені стовпи, на котрих спочивав стіл, алеж бо й мусіли вони двигати цілу гору срібної і золотої посуди. Були тут і полумиски литі, котрі чотирох людей ледви піднялоби за узористі ручки, і тяжкі пугарі, і кубки, усипані жемчугом, миски, тарілки і таци ріжної величини з вилитими узорами. Тут були і чарки крвавникові, і збанки з яєць струсевих, і турі роги, оправлені в золото. А проміж тацами і пугарами стояли золоті кубки, дивного виду, представляючі медведів, львів, когутів, павів, журавлів, однорогів і струсів. І вся ся важка посудина пялилась у-верх подібним до клина будинком, котрого вершок досягав майже самої стелі.

Святочно увійшла до світлиці блискуча товпа царедворців і посадила на лавках. На столах в той час окрім сільничок, перечниць і оцтівниць, не було ніякої посуди, а з їди стояли тільки полумиски холодного мяса, на оливі квашені огірки, сливки і квасне молоко в деревяних чашах.

Опричники засіли, та не зачинали обідати, дожидаючи царя.

Небавом увійшли стільники парами в ідальню й стали коло царського крісла; за стільниками йшли дворецький і кравчий.

(Дальше буде).

ЛІТЕРАТУРНА РОЗМОВА.

„. . . Кажу вам, чудова книжка! Радив би вам прочитати її. Я навіть радо позичу вам її, але мусите самі порозрізувати картки!"

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА.

ПРОВІДЕНС, Р. АЙ. Уряд Сестр. Любов, від. 177, повідомляє своїх членів і членниць, що місячний мітінґ відбудеться дня 17. жовтня, в неділю, о год. 2-ій пополудни. Взиваєсь всіх членів і членниць місцевих і з близших околиць прибути, бо справа важна, національна: відсвяткованне десятьлітного ювилею смерти Івана Франка. З огляду, що час короткий до концерту, котрий має відбутися дня 24. с. м., взивається всіх членів прибути. Неявившийся член або членниця підлягає карі одного доляра, а урядники 2 доляри. Повідомляється, що секретар не буде принимати жадних вкладо в хаті лише на мітінґу в гали церковній, 45 Pilgrim St. — Мих. Олійник, предс.; Олеса Настасовська, кас.; Волод. Рекрут, секр.

ТАВНТОН, МАСС. Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 122, повідомляє своїх членів, що мітінґ відбудесь в неділю, 17. жовтня с. р., о годині 2-ій пополудни на Egol Hall, Leonard St. Проситься кождого члена конечно прибути а не передавати вкладок другим членом, бо не будуть приняті, а його суспендується. До полагодження є важні справи, тому присутність кождого члена конечна. — Стефан Вальчак, пр.; Кароль Сідзінський, секр.

НЮАРК, Н. ДЖ. Бр. св. Ів. Хрестителя, від. 76, повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що місячний мітінґ відбудеться в суботу, дня 16. жовтня, о год. 7-ій вечер, у звичайній гали. Проситься всіх членів явитися на сей мітінґ з платничими книжочками, бо всі платничі книжочки будесь переглядати. Також напоминається членів, котрі ще не зложили своєї вкладки на Сиротинець, щоби старалися на сім мітінґу зложити. Проситься членів не присилати дітий з вкладками, але щоб явилися самі, бо є важні справи до полагодження. Неявившийся на мітінґу член підлягає карі після ухвали. — Андрій Дідилівський, секр. рек.

КАРТЕРЕТ, Н. ДЖ. Тов. Запорожська Січ, від. 342, повідомляє своїх членів, що місячний мітінґ відбудеся в неділю, 17. жовтня, о год. 1-ій пополудни в гали церковній. Кождий член має явитись на означений час. — М. Скочипець, предс.; Гр. Машлюх, кас.; І. Машкович, секр.

ЗАКОНИ ПРО ВИПЛАТУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТНІ.

В більшости американських стейтів є окремі закони, які регулюють виплату заробітної платні. В деяких законом постановлено навіть те, як часто вона повинна бути виплачувана: що місяця, що два тижні, чи що тижня. Одначе не всюди ті закони однакові і в практичнім випадку треба все подивитися до закона даного стейту.

В майже усіх стейтах закон приписує виплатити робітникови всю умовлену платню й забороняє потручувати, наприклад, за недобре виконану роботу і таке инше. В Індіяні, Мизурі та ще деяких стейтах заборонено виплачувати — замісць грошей — квітками до компанійних „сторів", за які робітник може дістати з них харчі, одежу чи який инший крам. В инших стейтах такі квітки дозволені, а бодай не заборонені.

Правильно робітник може вимагати заплати лише за той час, доки робив. Лише коли зробив контракт на означений час, то має право домагатися відшкодовання за втрату, яку мав через передчасну відправу з роботи.

В деяких стейтах закон вимагає, щоби робітник на деякий час наперед повідомив наймаючого, що покидає роботу, а то тратить право до платні за той час. Без попереднього повідомлення може відійти лише тоді, коли платню знижено нижче тої суми, за яку умовився, стаючи на роботу.

Коли власник підприємства помре, або коли воно збанкротує чи як инакше перестає функціонувати, то поміж всякими претенсіями, які можуть бути до його маєтку, претенсії робітників щодо невиплаченої їм платні мають першенство і з маєтку, який лишився, передівсім вони повинні бути задоволені. Для того маєток може бути навіть виставлений на продаж і проданий.

В більшостий стейтів певна частина чи то відсоток заробітної платні є законно захоронена від кредиторів, які не можуть правно, через суд, забрати її за борги. Деякі стейти (Массачусестс, Індіяна й декілька инших) вважають неважними умови, якими робітник свою майбутню платню наперед комунебудь асиґнує, чи закладає за борг, чи як инакше зрікається її на чиюсь користь. В Масачусестс така умова є важна лише тоді, коли на письмі дала свій дозвіл жінка робітника.

Судова процедура в справах за виплату належної платні є звичайно простійша ніж при инших грошевих претенсіях. Деякі (не всі) стейти признають позиваючому, якщо він виграє, також зворот адвокатських коштів. За понад-часову платню („овертайм") можна правильно позивати лише тоді, коли була зроблена за неї спеціяльна умова.

Чи можна через суд домагатися виплати окремої нагороди („бонуса"), яку деякі компанії обіцюють за довший час праці або за пильну роботу, про це ріжні суди доси ріжно рішали.

Як сказано, в ріжних стейтах ті закони про виплату заробітної платні не однакові, і для прикладу можна навести деякі постанови, обовязуючі в чотирох типічних індустріяльних стейтах.

В стейті Ню Йорк заробітна платня мусить бути виплачувана в грошах (готівці) і виплата чеками дозволена тільки тоді, коли наймаючий дасть докази своєї фінансової одвічальности. Підприємець, виконуючий так звані публичні роботи (громадські будівлі, дороги, то-що), не сміє вести при підприємстві „компанійного стору". Заробітна платня дає правну претенсію, яка у випадках банкротства чи невиплатности підприємства має першенство перед усіми иншими претенсіями до його маєтку. За борги робітника можна наложити екзекуцію на його платню тільки до висоти 10 відсотків тої платні.

Ню Джерзи є одним з тих стейтів, в яких робітник тратить частину зароблених грошей, якщо він покине роботу, не виповівши її деякий час наперед, коли так було умовлено в контракті. Платня мусить бути виплачувана що найменш раз на два тижні й лише грішми. Не дозволено задержувати платні чи як инакше примушувати робітників, щоби купували потрібний їм крам в „компанійних сторах". Також не дозволено відягати частини платні на добродійні чи які инші цілі. У випадках банкротства й невиплатности заробітна платня робітника теж має першенство перед всіми иншими боргами і є забезпечена маєтком власника чи компанії. Судові позви за суми менші як 20 долярів можна вносити без ніяких коштів для позиваючого.

Закон стейту Ілинойс дає теж невиплаченій платні перщенство перед иншими претенсіями до маєтку власника підприємства чи наймаючої компанії. Значить, мусить бути наперед заплачено те, що вони завинили робітникам і щойно з решти маєтку можуть бути покриті инші борги. Умови про задержування або потручування частини платні вважаються неважними. Пятнацять долярів з тижневої платні є свобідні від екзекуції. Суди признають окрім належної платні також адвокатські кошти.

В Масачусетс закон постановляє, що виплата мусить бути роблена що тижня й підчас робочих годин. Відтягати частину платні за опізнення, втрачений час або недобре виконання роботи — не дозволено. Коли зроблено умову про попереднє виповідження роботи, то та умова обовязує обі сторони. Претенсії за невиплачену платню мають теж першенство перед иншими.

Др. В. Кльодницький.

УКРАЇНА В 1918 Р. В ОСВІТЛЕННЮ АВСТРІЙСЬКОЇ ДИПЛЬОМАТІЇ

(Продовженне) (11)

Другу групу можнаб назвати умірковaною. Партії цеї групи приноровляються до обставин і хотять в першу чергу поліпшити свої обставини істнування, приноровляючись до витворених обставин.

—o—

Між членами першої групи змагається вже більше монархістичний рух.

Центральною організацією монархістичних товариств є „Союз російського народа", заснований ще в р. 1916. З цього Союза отворено в жовтні 1917 р. одеський народній союз російської держави. Члени цього сильно шовіністичного союза рекрутуються з середніх кляс, дворянства та духовенства. Союз є готовий попирати гетьмана, тому, що в ньому добачується предтечу постійного уряду. — Друге з ряду найзначнійше монархістичне товариства це: „Союз русских людей", утворений з недвозначних прихильників бувшого царя, які виступили з передше названого союза. З обох згаданих монархістичних товариств має останне антисемітську тенденцію і є далеко більш активне ніж прочі.

3. VI. 1918 р. в пополудневих годинах старався цей союз при помочі маніфестаційних обходів з портретом царя на переді, з засвіченими свічками, перенести аґітацію на вулиці Одеси. Товпу, зложену з 500 — 600 люда завчасно розігнано. — Як здекляроване монархістичне товариство можна уважати „Союз російських офіцирів м. Одеси". Він складається з около 10,000 членів, на чолі яких стоять: генерал Леонтович і полковник Ведерніков. Вузший штаб цього товариства складається з приблизно 300 активних офіцирів. Ціль: в першу чергу допомоґа бувшим офіцирам, які під кождим оглядом, так матеріяльно як і морально по більшій части находяться в дуже оплакаму стані. В другій мірі цілковито монархістична тенденція. На думку многих поважаних осіб стоїть цілий по російськи зорганізований рух монархістів в звязи з німецькими кругами. Про обхід монархістів, плянований на 3. VI., конфіденти завчасно вивідалися та повідомили, так, що можна було ужити протизапобігаючих средств.

Найтяжшим є і остається земельне питання, унормовання посідання землі. 69% населення України займається хліборобством, це є більше ніж 25,000.-000 людей. Суперечки земельні в деяких околицях зменшуються тому, що великі поміщики по більшій части нічого не підпринимають, в ожиданню, що протягом короткого часу їх ціле майно їм віддасться. Дуже часто лучаються суперечки торкаючісь домів, тому, що до одного дому голоситься двох або трох властителів, які права власности домагаються часто на основі сфалшованих або вимушених документів.

В наслідок енерґічного виступу наших війск відбувається віддача покраденого майна попереднім власникам по більшій части гладко; часто роблять це селяне добровільно, або платять грішми за зрабоване майно.

Розяреня серед селянського населення, яке наступило в наслідок зміни уряду, поширюється повільно на цілий край та виявляється в тайних зібраннях в тих місцевостях краю, де неприязні для уряду тенденції поки що лише там виходять на денне світло, де в наслідок нової орієнтації в аґрарній політиці безпосередно являеться загроженим інтерес селянина. Численні скарги надходять, що селяни уживають осінних засівів на пасовиска, в послідній час дуже часто, що ліси улягли сильній девастації. Всі ці акти поповнюють селяни тільки з невдоволення про новий напрям в земельному питанню в тій цілі, щоб ці поля і ліси, яких дальше посідання являється непевним, радше знищити, ніж полишити їхнім правним бувшим властителям. Поміч, яку мусить давати наша армія в цьому крайно популярному питанню ради самозбереження, є також причиною глибокого недовіря і по більшій части холодоного, неприязного відношення супроти наших війск. Ворожа урядови пропаганда в слові і письмі находить в земельному питанню найсильнійше аґітаційне средство та старається з цеї точки погляду здискредитувати уряд перед цілою українською нацією, при чому закидає йому реакційні наміри що до земельного питання на економічному полі, та також ворожодержавне становище в національному зглядi а іменно: що він причиняється до введення по російськи зорієнтованого царського режіму. Ця аґітація, яка глибоко торкається життєвих інтересів малоземельних селян, знаходить легко послух. Супроти цього інтеліґенція, революційно ослаблена та замало сильна, находиться на задному пляні, її програма не має у більшости сільського населення ніякого потягу, зглядно всьо покищо базується виключно на мілітарній силі нашої армії, як на найважнійшому факторі. Страх перед силою є тепер одинокою причиною, що селянство не відважується ловстати на більшу скалю. Цей страх є при заплутаних внутрішних відносинах, де не признається більше ніякого авторітету, лиш захланність та малої навіть ваги власний інтерес, являється єдиним виходом в цілі повздержання цілковитого упадку держави.

Вістка про окупацію України нашим війском находить все новий ґрунт та інтеліґенція і теперішні урядові органи не лише, що радо її передають дальше, але також явно бажають. В останньому часі повторяється часто чутки, що між селянством творяться організації в ціли прогнання наших війск та теперішного уряду. Хоча дотичні доходження по більшій части мали сильно переборщений або неґативний результат, то факту цього руху не можна легковажити. Інтеліґенція, головно поміщики, промисловці та русофільська частина висшої бюрократії є на загал новим урядом, який своє українство мавби покищо носити як плащик, вдоволене, підчас коли робітники, головно селяни є проти уряду гетьмана. Перші бачуть в ньому поворот російського режіму ворожого Україні, другі тріюмф царської ідеї. Робітництво бачить загроженими зі сторони гетьманського уряду здобутки революції, селяни поділ землі. Упадок Ради як також настановлення гетьмана уважають загально ділом рук Німців, самого гетьмана за ляльку в їх руках, а населення заключає на основі вже виданих наказів та пановання центральних держав взагалі на реакційний напрям в майбутній політиці на Україні. Відповідно до цього також ріжні верстви і кляси населення є по части за нами, по части проти нас.

В Одесі усунув бувший комісар Коморний міську думу 19. мая а рівночасно іменував нову провізоричну управу. Для виявлення справи вислав київський уряд державного секретаря Кістяківського до Одеси, якому вдалось полагодити жадання австро-уґорської команди та наміри уряду. Міську управу поставлену генер. комісарем Коморним демісіоновано, тому, що вона не могла найти належного попертя від українських установ серед населення. Однак ніяк не спротивленоея, дозволити розвязаній думі відбути ще одно засідання, щоб вибрати нову міську управу. Вислідом цього є тепер функціонуюча міська управа. Не лише особа бурмістра, генер. лайт. Санікова, але також головноуповноваженого українського уряду, правит. радника фон Гербеля найшли у загалу майже загальне признання. Без огляду на партії признається, що так Гербель, як і Саніков це люде основного досвіду і вносячи з їх минулого, то вони являються прямо предистинованими для розвязки сьогочасних тяжких адміністративних та національно-економічних питань.

Далекосяглою є обставина, що український елемент в ґуберніях подільській, а головно таврійській та херсонській є малочисельний. Наслідком століттями тріваючої безпощадної русифікації України, вимерло у великої части населення національне почуття. Інтеліґенція є цілковито російська, дивиться на Україну не як на рівноуправнену, а її мову уважає низько стоячою.

(Далі буде).

ДО ВСІХ ДОПИСУВАТЕЛІВ:

Просимо [illegible] собі:

1. — Дописі писати коротко.
2. — Виразно і чітко.
3. — Лиш по одній стороні паперу.
4. — В дописях подавати лиш правдиві вісти.
5. — Писати лише про річи цікаві для усього загалу читачів, або бодай його значної части.
6. — В дописях нікого не [illegible] без дійсної заслуги.
7. — Не лаяти нікого особисто, ані не нападати, ані не зачіпати.
8. — Не жадати звороту дописі, яку дописуватель написав за кілька мінут (коли її дуже потребує, може у себе оставити відпис).
9. — Не посилати „нaглих" дописей з домаганням „сейчас" помістити, бо се звичайно тільки показує, що дописуватель опізнився і хоче, щоб [illegible].
10. — Не присилати до [illegible] і поезій недоладних щодо форми, або безвартних щодо змісту; а до того й не жадати звороту таких віршів.

Адм. „Свободи".